

Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw M.J.A. van der Hoeven
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Den Haag, 17 maart 2005

Adviesvraag inzake richting –
Stichting Koptisch Orthodoxe
Studie en Cultuur

Mevrouw de minister,

In uw brief van 6 januari 2005 verzocht u de Onderwijsraad om advies over de vraag of er bij het onderwijs dat de Stichting Instituut voor Koptisch Orthodoxe Studie en Cultuur wenst te geven, sprake is van een (eigen) richting. U richtte dit verzoek aan de raad in het kader van het beroep dat genoemde stichting heeft ingesteld tegen het besluit van 7 juli 2004 van de gemeente Amsterdam om de door de stichting verlangde basisschool niet op te nemen op het plan van scholen voor de planperiode 2005-2007.

Uw vraag is “of het onderwijs dat de stichting wil verstrekken uitgaat van een (eigen) richting in de betekenis die daaraan met name in de uitspraken van de Kroon, de Raad van State en uw Raad wordt toegekend.”

Onderstaand treft u het advies van de raad aan. Met het oog op dit advies heeft de raad prof.dr. H.G.B. Teule, hoogleraar Oosters Christendom en directeur van het IVOC (Instituut voor Oosters Christendom) van de Radboud Universiteit, gevraagd en bereid gevonden ter zake van de koptisch-orthodoxe stroming nader informatie te verstrekken. Deze informatie heeft mede de grondslag gevormd voor de hierna gegeven beschrijving van de koptisch-orthodoxe stroming.

De koptisch-orthodoxe stroming

De koptisch-orthodoxe stroming is een oude traditie binnen het christendom, die haar basis in Egypte heeft. Zij gaat volgens deze traditie terug op de prediking van de evangelist Marcus in Alexandrië. Zij wordt aangehangen door de kopten, ook wel Egyptische christenen genoemd. De kopten maken 6 tot 10% van de Egyptische bevolking uit. De religie telt ongeveer 10 miljoen gelovigen en vormt daarmee de grootste christelijke gemeenschap in het Midden-Oosten. De meeste kopten – plusminus 94% – zijn orthodox. Zij erkennen patriarch Shenouda III als paus. De koptische kerk is actief in de Wereldraad van Kerken, in de Kerkenraad van het Midden-Oosten (zij is een van de stichters ervan) en in de Kerkenraad van Afrika.

De leden van de koptisch-orthodoxe gemeenschap in Nederland belijden de koptisch-orthodoxe religie. Deze religie is sinds het midden van de twintigste eeuw door migratie uitgewaaid naar

onder meer de Verenigde Staten, Australië, Canada en ook naar Nederland. De koptisch-orthodoxe gemeenschap draagt sinds 1976 de heilige mis op in Nederland; sinds 1985 is een priester voor de Nederlandse geloofsgemeenschap aangesteld. Nadien is het aantal plaatsen waar de heilige mis regelmatig wordt opgedragen gestegen tot acht en het aantal priesters tot vijf. Volgens eigen opgave van de aanvrager – de Stichting Instituut voor Koptisch Orthodoxe Studie en Cultuur – telt de koptisch-orthodoxe gemeenschap in Nederland ruim 5.000 personen, waaronder momenteel 1.855 jongeren in de leeftijd van 0-28 jaar. Zij zijn geconcentreerd in enkele plaatsen, onder meer 41% in Amsterdam en 26% in Den Haag.

Mogelijk een onderscheiden stroming

Een verzoek om plaatsing van een bijzondere basisschool op het plan van scholen kan slechts gehonoreerd worden als deze school uitgaat van een richting als bedoeld in artikel 76 lid 2 WPO. Het begrip richting is exclusief gekoppeld aan godsdienstige en levensbeschouwelijke stromingen.¹

De raad wijst er in dit verband op dat de pluriformiteit van de Nederlandse samenleving is toegenomen en van aard veranderd, op levensbeschouwelijk gebied en voor wat betreft geografische herkomst van de inwoners. Kleine groeperingen met een levensbeschouwelijke achtergrond zoeken door middel van het stichten van scholen en het indienen van aanvragen tot bekostiging een meer zichtbare positionering in de samenleving.

Wil sprake zijn van een richting als bedoeld in artikel 76 lid 2 WPO, dan moet het allereerst gaan om een godsdienstige of levensbeschouwelijke stroming die zich genoegzaam onderscheidt van de overige in Nederland voorkomende godsdienstige of levensbeschouwelijke stromingen. De koptisch-orthodoxe stroming gaat volgens de traditie terug op de prediking van de evangelist Marcus in Alexandrië in Egypte. Doordat deze stroming geworteld is in een specifiek Egyptische situatie, heeft zij zich ontwikkeld tot een vorm van christendom met een aantal eigen kenmerken op het gebied van dogmatiek en geloofsbeleving. Deze is te beschouwen als een belangrijke tak van het oosterse christendom, welke “zeer veel verwantschap [heeft] met de beleving van het Christendom door de Syrisch Orthodoxe Christenen, de Armeense Christenen, de Ethiopische Christenen, de Eritreese Christenen en de Somalische Christenen”.²

---

¹ Onderwijsraad, *Richtingvrij en richtingbepalend*, Den Haag 1996, p. 34; B.P. Vermeulen, *Constitutioneel onderwijsrecht*, Den Haag 1999, p. 56-57.

² Brief van initiatiefnemers van de Stichting Instituut voor Koptisch Orthodoxe Studie en Cultuur aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, d.d. 22 januari 2004.

Niet uitgesloten is dat de koptisch-orthodoxe stroming zich voldoende van de andere godsdiensten en levensbeschouwingen respectievelijk van de huidige als richting erkende stromingen onderscheidt door een haar kenmerkende dogmatiek, kerkstructuur en spiritualiteit. Ook met het rooms-katholicisme, de meest nabije erkende richting, zijn mogelijk voldoende punten van verschil om in zoverre van een eigen 'richting' te spreken.

Geen richting in het kader van de planprocedure

Dat – mogelijk – sprake is van een onderscheiden godsdienstige stroming, is evenwel nog niet voldoende om te concluderen dat (ook) sprake is van een onderscheiden richting als bedoeld in de planprocedure. Met het oog op de vaststelling in die procedure of een school uitgaat van een eigenstandige godsdienstige of levensbeschouwelijke richting (artikel 76 lid 2 WPO, artikel 65 lid 1 WVO³) zijn in de jurisprudentie van de Kroon, de Afdeling Geschillen van Bestuur van de Raad van State en de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, evenals in de advisering door de Onderwijsraad ter zake, aanvullende criteria geformuleerd. In het kader van het onderhavige advies neemt de Onderwijsraad als uitgangspunt de criteria zoals deze zijn gehanteerd in de meest recente uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bij de beoordeling of sprake is van een richting als bedoeld in de planprocedure dient allereerst acht te worden geslagen op de statuten van de aanvragende rechtspersoon. Voor zover in dit kader relevant bepalen de – niet geheel duidelijke – statuten (van de Stichting Instituut voor Koptisch Orthodoxe Studie en Cultuur) in artikel 2.

“De stichting heeft ten doel:

Ten behoeve van de leden van de Koptisch Orthodoxe gemeenschap in Nederland en daarbuiten een ieder die dat wenst:

- gelegenheid te bieden tot het volgen van basisonderwijs, en beroepsonderwijs in algemene zin gelegenheid te bieden tot post-academisch onderwijs in de Koptische taal en cultuur;
- een reisbureau alsmede winkels op het gebied van Koptische Cultuur te exploiteren;
- gelegenheid te bieden tot kinderopvang, tot ontspanning en sport en gezondheidszorg te verlenen,

---

³ De Onderwijsraad gaat er in het navolgende van uit dat het richtingsbegrip in de WPO en de WVO – daar aangeduid als 'verlangd onderwijs' – identiek is, zie vermoedelijk aldus Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) 15 januari 1998 (*Evangelische richting in voortgezet onderwijs*), Administratiefrechtelijke Beslissingen (AB) 1998, 173 m.nt. BPV. Dat impliceert, dat de afdelingsjurisprudentie inzake het richtingsbegrip (verlangd onderwijs) in de planprocedure onder de WVO mede maatgevend is voor het richtingsbegrip in de planprocedure onder de WPO.

en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.”

De raad is van oordeel dat deze statuten op zichzelf geen aanleiding geven om te veronderstellen dat de school die de stichting op het plan van scholen wil doen opnemen, uitgaat van een richting als bedoeld in de planprocedure. In de statuten wordt geen rechtstreeks verband gelegd met een religie of levensbeschouwing. In de statuten ontbreekt dan ook elke aanzet van een aanduiding en omschrijving van de koptisch-orthodoxe levensbeschouwing als grondslag van het onderwijs dat op de beoogde basisschool gegeven zou moeten gaan worden.

Nu is in principe een onderzoek naar en beoordeling van de statuten op zichzelf nog niet voldoende om te bepalen dat geen sprake is van een richting.⁴ Om tot de conclusie te kunnen komen dat (toch) sprake is van een richting is dan echter wel vereist, dat ten minste uit bij de adviesaanvraag gevoegde overige stukken blijkt dat sprake is van een “aan het onderwijs ten grondslag liggende geestelijke stroming die zich in een binnen Nederland waarneembare beweging openbaart en ook op andere terreinen van het leven doorwerkt”,⁵ dus van een beweging die ook “op andere terreinen van het maatschappelijke leven doorwerkt, hetgeen eveneens tot uitdrukking komt in een binnen Nederland waarneembare beweging of stroming”.⁶

De Onderwijsraad heeft uit deze stukken niet kunnen opmaken dat sprake is van zo een binnen Nederland waarneembare beweging op godsdienstig terrein die ook op andere terreinen van het maatschappelijk leven doorwerkt. De koptisch-orthodoxe stroming in Nederland is getalsmatig en qua landelijke spreiding smal. Getalsmatig gaat het om ongeveer vijfduizend personen, geconcentreerd in enkele plaatsen, in het bijzonder Amsterdam en Den Haag. Er zijn de raad naast de zes koptische kerken geen instellingen van koptisch-orthodoxe stroming bekend die zich zodanig in het openbare leven manifesteren dat daarmee sprake is van een waarneembare (godsdienstige) beweging die ook op andere terreinen van het maatschappelijk leven doorwerkt. De in het verzoek van 22 januari 2004 genoemde goede contacten met *andere* plaatselijke kerken en

---

⁴ Aldus ABRvS 26 januari 1999 (*Stichting islamitische basisschool III*), AB 1999, 235 m. nt. BPV: ‘Weliswaar zijn de statuten van de aanvragende stichting of vereniging van belang voor de vraag naar de richting van bijzondere scholen, echter het onderzoek hiernaar is op zichzelf niet voldoende voor de beantwoording van deze vraag’.

⁵ ABRvS 11 februari 1997 (*Evangelische richting in het basisonderwijs*), AB 1998, 28 m. nt. BPV; ABRvS 15 januari 1998 (*Evangelische richting in het voortgezet onderwijs*), AB 1998, 173 m.nt. BPV.

⁶ ABRvS 26 januari 1999 (*Stichting islamitische basisschool III*), AB 1999, 235 m. nt. BPV.

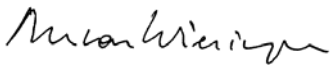
sociaal-culturele instellingen, en de door de koptische gemeenschap geëxploiteerde reisbureaus en winkels met onder andere materiaal over de koptische levensbeschouwing, vormen onvoldoende grond om een dergelijke conclusie te kunnen rechtvaardigen.

De raad ziet in dit verband een (te) grote afstand met bijvoorbeeld de in 1997 en 1998 door de Afdeling Bestuursrechtspraak als richting erkende evangelische beweging.⁷ Daarbij betrof het een beweging met een omvang die op enige honderdduizenden personen werd geschat, die zich op het terrein van de media manifesteerde in de Evangelische Omroep, op politiek gebied deels in de Reformatorische Politieke Federatie, en organisatorisch in de in 1979 opgerichte Evangelische Alliantie.

Advies

De raad geeft u, gelet op het bovenstaande, daarom in overweging de koptisch-orthodoxe stroming als grondslag van onderwijs in het kader van de planprocedure thans niet als richting te erkennen.

Namens de Onderwijsraad,

Prof.dr. A.M.L. van Wieringen
Voorzitter

drs. A. van der Rest
secretaris

---

⁷ ABRvS 11 februari 1997 (*Evangelische richting in het basisonderwijs*), AB 1998, 28 m. nt. BPV; ABRvS 15 januari 1998 (*Evangelische richting in het voortgezet onderwijs*), AB 1998, 173 m.nt. BPV.